

ANALYSIS OF INTERTEXTUAL STYLISTIC MEANS IN LAYLA LALAMI'S HISTORICAL-BIOGRAPHICAL NOVEL "THE MOOR'S ACCOUNT"

**Feruzna Melsova Xajieva,
Associate Professor, BSU**

Abstract. The article studies the analysis of intertextual stylistic means in Layla Lalami's historical-biographical novel "The Moor's Account"

Key words: intertextual, stylistic, terms, aphorisms

Кириш. “Интертекст”, “интертекстуал”, “интертекстуаллик” (“intertext”, “intertextual”, “intertextuality”) каби терминлар бугунги замонавий тилшунослик ва адабиётшуносликда жуда кўп қўлланиладиган ҳодиса бўлиб, уни тадқиқ этиш ва янги қирраларини топиш филология соҳасининг долзарб муаммолари қаторига кирган. Маълумки, бадиий асарда интертекстуал элементлар қаторига аллюзия, паремиологик бирикмалар (мақол-маталлар, цитаталар, афориризмлар), “матн ичидаги матн” (роман еки қисса сюжетига олдин яратилган, китобхонга таниш эртақ, афсона, ҳикоянинг ва б. бадиий жанрларнинг) киритилиши тушунилади. Шу сабаб бундай ҳолатлар интертекст (матнлар қўшилиши) деб юритилади.

Асосий қисм. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” тарихий-биографик романида интертекстуал элементларни кузатиш мумкин. Даставвал, асар структурасида учрайдиган ва бир маромда матн тўқимасига киритилган мақолларни олиб “микроскопик” тадқиқ қилсак, уларни куйидагича таҳлил қилиш мумкин. Асарнинг тўққиз бобида ушбу мақолларни учратиш мумкин. Ҳар бир мақол асарда бўлиб ўтган воқеани хулосаловчи, сабаб ва оқибатини лўнда қилиб қисқа иборада тушунтирувчи, воқеага Марокаш халқи, араблар менталитети орқали баҳо берувчи вазифани бажаради. Буни куйидаги мақолда кузатиш мумкин. “The elders teach us: if you are a peg, endure the knocking, but if you are a mallet, proceed with the strike” (сўзма-сўз таржима: Агар сен қозик бўлсанг, зарбга чида, агар болға бўлсанг, уришни давом эттир – Ф. Х.) – бу – Марокаш [4] халқ оғзаки ижоди намунаси бўлиб, унинг ердамида муаллиф чуқур ижтимоий характерга эга тағмаънони импликация қилган. Асар тўқимасига киритилган интертекстуал восита романнинг учинчи “The story of my birth” деб номланган бобида, Мустафонинг

отаси тўғрисида гап борганда кўлланилган. Айтиб ўтилганидек, асардаги кўпгина персонажлар тўқима бўлиб, улар Марокаш миллатига хос умумий типажларга асосланиб шакллантирилган. (Буни муаллиф билан езишмаларда аниқлашга эришдик. – Ф. Х.) Мустафонинг отаси кўйи ўрта табақага мансуб, мадрасада илм олган, нотарус қиефасида чизилган. У илмли одам бўлсада, жисмонан соғлиги заиф бўлади. Ешлигидан жуда кўп касал бўлиб, асарда батафсил еритилган нохуш ходиса сабаб, кўлидан ажралади. Ота бутун ҳаёти давомида ҳам жисмоний ҳам руҳий кучли оғриқларга чидашига, оиласидан яширинча табибларга мурожаат қилишига тўғри келади. Ешлигидан илм олишга қизиқиши паст бўлган, дарслардан қочиб бозорларда санғиб юрадиган, шу сабаб отасидан фақат дашном эшитадиган Мустафо бир куни номаълум чодирга бош тикади ва у ерда кўплаб еши катта одамларни атрофида жамлаб, бир ногиронни дуолару-хажомат усуллари орқали даволаётган табибни кўриб, касал одам унинг отаси эканлигини тушуниб ҳайратдан энсаси қотади. Шу маҳал табиб “The elders teach us: if you are a peg, endure the knocking, but if you are a mallet, proceed with the strike” деб, даволашни бошлайди. Бу воқеага юзаки шарҳ берадиган бўлсак, табиб дардга чидаб юрма, уни даволашни ўрган демокчидек. Чунки мақолдан сўнг табиб “Today I will show you that you do not have to be a peg. I will begin by preparing this man for treatment.” [1, 15] – деб қўлсиз одамни даволашни бошлайди. Бироқ агар мақолнинг туб маъносига эътибор қаратадиган бўлсак, унда чуқур маъно яширинган. Бу мақол билан муаллиф жисмонан заиф одамни қозикқа ўхшатиб, уни болға билан уриб, дардини чиқаришни назарда тутган деб айтишнинг ўзи тор фикр билан мулоҳаза юритиш дегани бўлади. Чунки Мустафонинг қўлсиз ногирон отаси – Африка мамлакатлари аҳолисини қул қилиш ва Европа, Америка мамлакатларига сотиш бошланаётган даврни, европаликларга “қўлини” топшириб бўлган занжиларнинг итоаткорлиги рамзи сифатида тушуниш мумкин. Асарда тасвирланишича, ўн олтинчи аср бошларида мусулмон араб мамлакатлари территориясига кирадиган Ғарбий Африка (Мелилла) шаҳарлари испан Кастилия қироллиги томонидан босиб олинган. “So when news reached my father that the town of Melilla – less than three days away by horse – had fallen to the Crown of Castile, his first thought was that there would be even more refugees in the city and even less work.” [1,12] Бу тарихий воқеа секин асталик билан Марокаш тақдирга таъсир кўрсатган, қора танлиларнинг ижтимоий аҳволи оғирлашиб борган, одамларни қуллик домига тортган. Оқ танлилар оддий халқни қозикқа ўхшаб уриб, оммавий қул қилинишига муқаддима яшашган. Шу ўринда, табиб агар сен қулликни танласанг, жимгина туриб чида, агар болғага ўхшаб урсанг, уришдан тўхтама, касалликка (қулликка) қарши курашишдан тўхтама, давом эттир дея хитоб қилган. Лалами бу билан, ўн олтинчи асрда африкаликларнинг секин-аста мустамлака бўлиб боришини паремия орқали ёрита олган.

Хулоса. Кўриниб турибдики, ушбу халқ оғзаки ижоди намунаси Лаламига матн маъносини кучайтиришга, миллатнинг тарихий менталитетини очиқ беришга ҳамда, Марокаш халқига хос заковат ва доноликни еритиб беришга хизмат қилган.

Фойдаланилган манбалар

1. Lalami L., The Moor's Account. Ebook. Published by Pantheon, 2014, 336 Pages, ISBN 9780307911674
2. Хализев В.Е. Теория литературы. – Москва: Высшая школа, 2005. – 405 с.
3. Ҳотамов Н., Саримсоқов Б. Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1979. – 365 б.
4. <http://www.special-dictionary.com/proverbs/keywords/mallet/>
5. Baqaevna R. M. Artistic interpretation of the mythonyms of Angel and Devil in the works of A. Navoi //Middle European Scientific Bulletin. – 2020. – Т. 5.
6. Baqaevna R. M., Oxunjonovna S. H., Qodirovna A. Z. ANALYTICAL AND SYNTHESIZED FOLKLORISM IN NAVOI'S WORK //Journal of Contemporary Issues in Business and Government. – 2021. – Т. 27. – №. 2. – С. 1626-1633.
7. Baqaevna R. M. Interpretation of Navruz In Navoi's Work //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 1. – С. 16-23.
8. Akhmedova D.B. Semantic labeling of language units// International Journal on Integrated Education. e-ISSN: 2620 3502 p-ISSN:2615 3785. Volume 3, Issue I, Jan 2020. – P. 177-179 // <https://www.researchgate.net/publication/339152869>
9. Akhmedova D.B. Set of semantic tags for Uzbek language units: constants and operator/classifier. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science. Impact Factor, 2409-0085(online) Issue:02 Volume:82 Published 29.02.2020. – P.177-179. <https://www.elibrary.ru/defaultx.asp?rpage=https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42658994>
10. Akhmedova D.B., Mengliyev B. Semantic Tag Categories in Corpus Linguistics: Experience and Examination// International Journal Of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN:2277-3878, Volume-8, Issue-3S, October-2019// <https://uzjournals.edu.uz/buxdu/vol4/iss1/15/>

